

KOMPARATÍVNA ANALÝZA SLOVINSKO-SLOVENSKEJ AUTORSKEJ ROZPRÁVKY

Ján Gallik

Filozofická fakulta, Nitra

UDK 821.163.6–343.091:821.162.4–343.091

Ciľ príspevka je, da v okviri komparatívne analízy slovensko-slovaških avtorskih pravljíc izbranih avtorjev (Feri Lainšček, Daniel Pastirčák) prikaže obdelavo tematike ljubezni, hkrati pa sledi in razmišlja o navezavi avtorjev na vire, ki temeljijo na spoznanjih folklornega, filozofskega oziroma teološkega gradiva. Integriranje spoznanj iz danih znanstvenih disciplin je bilo avtorjema v pomoč pri oblikovanju njune originalne avtorske estetsko-umetniške književnosti z izrazitim etičnim sporočilom.

pravljica, ljubezen, folklor, filozofija, teologija

The aim of this comparative analysis of Slovene and Slovak fairy tales by the authors Feri Lainšček and Daniel Pastirčák is to highlight variations on the theme of love and to explore the relationships between authors and their inspirational sources derived from folklore, philosophical or theological materials. Integrated knowledge from these disciplines served the authors in the creation of their original aesthetical-artistic writing which bears a strong ethical message.

fairy tale, love, folklore, philosophy, theology

Je známe, že téma lásky tvorí často základné východisko mnohých knižných publikácií, pričom práve v rozprávkach má svoje dominantné postavenie. Princ sa zvyčajne zamiluje do krásnej dievčiny, ktorá je však v nepriazni svojej macochy a o svoju lásku musí tvrdo bojovať. Uvedená tematická línia príbehu sa vzťahuje aj na dve najznámejšie rozprávky o *Popoluške* a *Snehulienke*. Obe rozprávky sú po stáročia ústne alebo písomne šírené v rôznych podobách, v mnohých štátoch a jazykoch. Rozprávkový príbeh o *Popoluške* je dokonca taký starý, že keď bol po prvý raz písomne zaznamenaný v 9. storočí n. l. v Číne, mal za sebou už dlhú históriu. Americký spisovateľ, filozof a detský psychológ Bruno Bettelheim poukázal vo svojej knihe, ktorá má v českom preklade názov *Za tajemstvom pohádek* (2000), na význam aj týchto ľudových rozprávok, ktoré po stáročia prerozprávvané nadobúdali stále výraznejšiu kvalitu, až napokon získali

schopnosť podávať zároveň zjavné i skryté významy a vyslovovať sa tak ku všetkým rovinám ľudskej osobnosti súčasne, pričom nadviazali spojenie spôsobom, ktoré oslovuje tak detskú myseľ, ako i náročného dospelého percipienta. Láska dvoch rozprávkových hrdinov smeruje zväčša v samom závere k jej zavŕšeniu, konkrétne uzatvorením manželského zväzku. Bettelheim uvažuje aj nad tým, ako detský čitateľ, cez prizmu svojich obľúbených postáv, dospeje k poznaniu, čo znamená skutočne milovať (Bettelheim 2000: 271). Pretože v každom z týchto príbehov – a rovnako aj v mnohých iných – záchranca dokazuje svoju lásku budúcej neveste. Avšak o pocitoch hrdiniek nemáme často najmenšie tušenie. Tak v *Snehulienke*, ako aj v rozprávke o *Popoluške*, sa dozvieme len to, že sa im záchranca (princ) páčil. Zdá sa, že sa tieto príbehy úmyselne vyhýbajú tvrdeniam o tom, či sa hrdinka naozaj zamilovala, pričom to vyzerá tak, že i rozprávky majú malú dôveru

v lásku na prvý pohľad. Namiesto toho poukazujú na skutočnosť, že milovať vyžaduje o mnoho viac, než sa nechať prebudiť alebo vybrať nejakým princom.

Ve Sněhurce ani Popolce (ve verzích bratří Grimmů) se nedovíme nic o jejich životě po sňatku a o šťastném soužití s partnerem. Tyto příběhy, ačkoliv vyzvednou hrdinku k samému prahu opravdové lásky, se nijak nezmiňují o osobním růstu potřebném ke svazku s milovaným člověkem. Předpokladem dosažení plného vědomí a schopnosti navazovat vztahy – a k tomu pohádky přispívají – je připravit dětskou mysl ne proměnu, ke které nutně dochází, když člověk miluje, a kterou tento stav přináší. Existuje mnoho pohádek, které začínají tam, kde Popelka a Sněhurka končí, a říkají nám, že je sice okouzlivější být milován, ale ani láska prince není zárukou štěstí. Nalézt naplnění prostřednictvím lásky a v lásce vyžaduje ještě jednu proměnu. Být pouze sám sebou nestačí, i když jsme svou jedinečnou lidskou podobu získali v bojích tak těžkých, jaké vedly Popelka a Sněhurka. (Bettelheim 2000: 273.)

Nájsť spomínané naplnenie prostredníctvom lásky a v láske, sa vo svojich autorských rozprávkach pokúsili i dvaja autori, ktorí sú síce rozličných národností, ale uvažovanie o potrebe lásky a o jej sile, prekonávajúcej tie najťažšie prekážky, vyjadrili vo svojej tvorbe (nielen) pre deti podobným a zároveň aj rozdielnym spôsobom. Ved' napokon rozložiť správne rozprávku na jej komponenty, znamená vedieť komparatívne vysvetliť i vzťahy slovinsko-slovenskej autorskej rozprávky a prípadne aj jej tematicko-motivickú nadväznosť na ľudovú rozprávku, ako žánru pro-

zaickej folklórnej tvorby.¹ Tým sme len načrtli skutočnosť, ktorá je všeobecne známa. Pretože slovesný folklór, ako určitá spoločensko-kultúrna, estetická a etická hodnota, historicky stál pri vzniku a rozvoji mnohých národných literatúr (i literatúry pre deti a mládež) a ani vývin »súčasnej literatúry neobchádza tento fakt. Slovenské literatúry, a slovenská tým viac, sa viacvýznamovo na tento fakt viažu a odvolávajú.« (Liba 1991: 44.) A tak sa aj autorská rozprávka (samozrejme, v zmysle autorsky štylizovaného folklóru, teda folklór sa stáva prameňom, ako jeden z tematických a motivických možností pri utváraní vlastného textu²), v intenciách literárnej recepcie a literárneho vzdelania, radí do skupiny šiestich typov folklórnych textov, ktoré vyčleňuje slovenský literárny vedec Peter Liba v monografii *Literatúra a folklór* (1991).

Sila lásky a dobroty, v nadväznosti na odkaz ľudovej rozprávky, tvorí základné jadro knihy desiatich autorských rozprávok slovinského spisovateľa Feriho Lainščeka. Tie sú súčasťou publikácie s názvom *Myšlienôčky*, pričom o ich preklad do slovenského jazyka sa pričínili v roku 2006 kolektív autorov Oľga Ambrošová, Mojmir Hloža, Eva Hrebenárová, Jana Masárová, Veronika Ružičková a Svetlana Kmecová pod editorským vedením slovinskej lektorky Saši Poklač, ktorá v predhovore knihy uviedla – pre danú štúdiu veľmi podstatnú – informáciu: »Na autorov podnet sme sa spolu so študentmi slovinského jazyka v Bratislave a Nitre rozhodli, že jeho rozprávky preložíme a pokúsime sa v nich nájsť jednu z myšlienok,

¹ Aj Vladimír J. Propp v monografii *Morfológia rozprávky* (1971) poukázal, ale treba pripomenúť, že pri skúmaní ľudovej rozprávky, na skutočnosť, že ak »nevieme rozložiť rozprávku na jej komponenty, nedokážeme správne porovnávať. A ak nevieme porovnávať, potom ako môžeme vysvetliť napríklad indo-egyptské vzťahy alebo vzťahy gréckej bájky k indickej? Ak nevieme porovnať rozprávku s rozprávkou, ako potom môžeme skúmať súvis rozprávky s náboženstvom, ako môžeme porovnávať rozprávku s mýtmi? Napokon, podobne ako všetky rieky tečú do mora, všetky problémy skúmania rozprávky musia v konečnom dôsledku vyústiť do riešenia doteraz najdôležitejšieho otvoreného problému – problému podobnosti rozprávok na celom svete.« (Propp 1971: 27–28.)

² Pre zaujímavosť možno spomenúť, že v slovenskej literárnej vede sa podobnou problematikou zaoberal Stanislav Šmatlák, analyzujúc vzťah folklóru k umelej literatúre v rámci básnickej tvorby, konkrétne v štúdiu *Materská škola poézie z publikácie Básnik a dieťa* (1976).

ktorými Feri Lainšček uviedol projekt Svetové dni slovinskej literatúry: 'Lásku musíme ľúbiť.'« (Poklač, In: Lainšček 2006: 3.)

Feri Lainšček je v kontexte slovinskej literatúry známy najmä ako spisovateľ, dramatik a básnik, ktorý sa narodil v Prekmurí, pričom daný región (na rozdiel od iných častí Slovinska bol tisíc rokov súčasťou Uhorska, na základe čoho sa vyznačuje i špecifickými jazykovými, kultúrnymi a náboženskými znakmi, ktorými sa odlišuje od zvyšku Slovinska) výrazne ovplyvnil i jeho tvorbu. Aj ako autor literatúry pre deti a mládež sa v knihe desiatich rozprávok preniesol do nesmiernych vrstiev rozprávkovej tradície, ktoré, ako sám potvrdil, »neskrývajú svoje očarenie odkazom ľudovej rozprávky« (Lainšček 2006: 5). Ľudovú slovesnosť spoznával z tzv. druhej existencie slovesného folklóru, inšpirovaný rozprávačmi z raného detstva, ktorí ho svojím živým rozprávaním zaviedli do mnohých rozprávkových kráľovstiev a ukázali mu svety, ktoré mnohým očiam ostanú, žiaľ, navždy skryté.

Analyzovať tému lásky v Lainščekových rozprávkach znamená vstúpiť do sveta realisticko-čarodejných³ príbehov, v ktorých skutočne ľúbiť môže len ten, kto sa zriekne i seba samého a všetkého, čo má, len aby získal srdce a lásku toho druhého. V pozícii hrdinov, ktorí bojujú o svoju lásku, sú podľa vzoru realistických ľudových rozprávok väčšinou chudobní dedinskí ľudia, konkrétne potulní umelci (Zalika a Gusti), chudobná zberačka a predavačka liečivých bylín (Ilonka) a rybár (Kálman), pastier sviň (Tomáš), kočiš (Lajoš), mlynár (Marko), holubár (Erni), pastierka husí (Jerica), ale i zbojníci (Šándor a jeho

žena Kana). Každý rozprávkový príbeh je konštruktívne vystavaný na tematike lásky, ktorú postupne budujú nosné motívy.

Ak sme sa na začiatku štúdie pýtali, prostredníctvom Bettelheimovho uvažovania, ako detský čitateľ, cez prizmu svojich obľúbených postáv (*Snehulienky* a *Popolušky*), dospeje k poznaniu, čo znamená skutočne milovať, keď mu chýba poznatok o osobnostnom raste týchto ženských postáv, v zmysle prežívania a zažívania ozajstnej lásky v spektre ich vnímania, tak potrebnej k zväzku s milovaným človekom, aby tieto rozprávky dokázali pripraviť detskú myseľ na premenu, ku ktorej nutne dochádza, keď človek miluje, a ktorú tento stav prináša, tak Lainščekove rozprávky odpovedajú na sformulovanú otázku v prvých dvoch príbehoch nasledovným spôsobom:

V prvom rade sa princovia paradoxne stávajú činiteľmi, ktorí sa puto lásky dvoch chudobných ľudí snažia pretrhnúť, aby zadošťučinili vlastnej túžbe po ženskej hrdinke. V rozprávke s názvom Zalika a Gusti odvedie mladý kráľovič z Blatnohradu krásnu tanečnicu Zaliku od jej partnera (chudobného a potulného huslistu Gustiho) do svojho kráľovstva a požaduje, aby sa stala jeho ženou. Vyznania pravej lásky sa však nikdy nedočká, pretože jej srdce navždy patrí Gustimu. Len vďaka svojej láske vložili do hudby a tanca radosť a šťastie, s ktorým sa potom mohli podeliť i s druhými ľuďmi. V Lainščekovej rozprávke tak sila lásky zastáva miesto, ktoré je silnejšie ako svetská moc a všetky poklady zeme. Nedá sa získať za každú cenu, naopak, keď sa o to kráľovič pokúša, končí ako úbohý pustovník, ktorý sa

³ Na tomto mieste si dovoľíme prepožičať termíny, ktoré sa viažu k charakteristike a rozdeleniu ľudovej rozprávky. *Čarodejné ľudové rozprávky* sa, okrem iného, vyznačujú tým, že sa v nich stiera rozdiel medzi svetom skutočným a neskutočným, pričom sa tu dejú divy a zázraky ako najprirodzenejšie činy. *Realistické ľudové rozprávky* zase zobrazujú životy hrdinov, ktorí sú zväčša prostí dedinskí ľudia. Hlavná idea má podobu konfrontácie chudoby a bohatstva, predstaviteľ chudoby je vždy synonymom dobra a boháč naopak, pričom morálnou devízou je potrestanie pýchy. V autorských rozprávkach Feriho Lainščka sa tieto dva rozprávkové typy prelínajú, do istej miery i dopĺňajú, niekedy sa dané zásady aj porušujú, čím sa v spisovateľovej koncepcii stávajú originálnou a inovatívnou stratégiou pri realizovaní vlastného umeleckého zámeru.

do konca svojho života túlal »z jedného rázcestia na druhé, od dediny k dedine, z mesta do mesta a rozprával svoju čudnú príhodu, ktorej nikto nikdy neveril.« (Lainšček 2006: 11.) Podobne motív vynútenej lásky, ktorú prekonáva pravá a úprimná láska, rezonuje v rozprávke s názvom *Zlatý princ*, hoci k poznaniu, že nie je všetko zlato, čo sa blyští, dochádza vo vedomí chudobnej zberačky a predavačky liečivých bylín Ilonky zásluhou jej priateľa, chudobného rybára Kálmana. Pretože až po odhalení klamstva, ktorým sa Ilonku snažil očariť a získať za manželku »zlatý« princ, si hrdinka uvedomí, že verila očiam namiesto toho, aby sa opýtala srdca. A tak v závere rozprávky môže zaznieť happy end, a to konkrétne prostredníctvom poznania, že ešte »v tú noc sa teda Ilonka opýtala svojho srdca a to jej vybralo Kálmana. Mnoho rokov žili potom šťastne pri svojej rieke a mali veľa detí, nikto z nich síce nikdy nezískal zlato, chleba však mali napriek tomu nadostač.« (Lainšček 2006: 17.)

Láska teda v uvedených rozprávkach prechádza určitou fázou vývinu, ktorá percipientovi odhaľuje, čo znamená pravdivo milovať. A pokým Lainšček v *Myšlienôčkách* dokazuje, že lásku treba vedieť aj skutočne ľúbiť, slovenský spisovateľ Daniel Pastirčák v zbierke pätnástich meditatívnych rozprávok *Damianova rieka* (1993) odhaľuje, že lásku nemožno vlastniť, možno ju len darovať (Pastirčák 1993: 76). K tomuto poznaniu dochádza aj na základe primárnej motivácie svojich rozprávok, ktorá pramení a zároveň vyvierá z autorových inšpiračných zdrojov, ku ktorým patrí filozofia, teológia či výtvarníctvo. Vo všetkých rozprávkach tak možno sledovať intertextové, interžánrové a interkulturné odkazy, utvárajúce akoby model autorskej rozprávky, v ktorej môžeme rozpoznať rozmanitosť záujmov a inšpirácií, nadobudnutých v rámci medzidisciplinárnych asociácií. A zatiaľ čo *Myšlienôčky* Feriho Lainščka zanechávajú v čitateľovi stopy, ktoré sa priamo viažu k odkazu ľudovej rozprávky, prezentujú i zložky ľudovej slovesnej

kultúry na rozličných úrovniach, upriamujú daným spôsobom pozornosť na sféry folklóru, Daniel Pastirčák naplňa viacero foriem umeleckého sebavyjadrenia najmä prostredníctvom filozoficko-teologického diapazónu, pričom v jeho intenciách prezentuje i tematiku lásky v analyzovaných rozprávkach o láske a večnosti:

V Rozprávke o večnosti i v Rozprávke o láske, ktoré v rámci usporiadania textov v publikácii *Damianova rieka* dokonca nasledujú za sebou, je to práve láska, ktorá mužskému hrdinovi pomáha porozumieť večnosti. Keďže v danej štúdiu lásku skúmajeme najmä cez prizmu partnerských vzťahov (muža a ženy), pričom vo všetkých rozprávkach – s výnimkou jednej s názvom Ignácia a jej anjel – Feriho Lainščka z knihy *Myšlienôčky* sú hlavnými hrdinami ľudské bytosti, je dôležité upriamiť pozornosť na tému lásky v spektre dvojíc, z ktorých jedna nie je ľudskou bytosťou. V Pastirčákovej Rozprávke o večnosti spoznáva muž na opustenom ostrove bytosť, ktorá do jeho života privádza poznanie, »že to, čo sa v ňom rodí, je láska.« (Pastirčák 1993: 67.) Ide o bytosť bledej tváre, ktorá je však nehmotnou vidinou, pričom jej výzor si percipient môže domyslieť len na základe ilustrácie zo strany 69, kde má podobu anjela. Zároveň si kladie podmienku, že ak muž chce, aby pri ňom zostala navždy, musí nájsť v priebehu jedného roka odpoveď na jej otázku: »Čo láska potrebuje najviac?« (Pastirčák 1993: 67.) Muž hľadaním odpovede na otázku postupne zisťuje, že hľadaním skrytého mocnie jeho láska. Pomaly kráča stupňami lásky, a to tak, že neznámej anjelskej bytosti postupne prezradza svoje odpovede: 1. Láska potrebuje tajomstvo. 2. Láska potrebuje porozumenie. 3. Láska potrebuje čakanie. 4. Láska potrebuje bolesť. Hoci vo všetkých odpovediach sa skrýva kus pravdy, až skutočne správna odpoveď mu pomáha prelomiť doteraz v sebe živenú pýchu a egoizmus: 5. Láska potrebuje večnosť. »Božská irónia. Hľadal večnosť a našiel lásku. Hľadal lásku a našiel večnosť.«

(Pastirčák 1993: 70.) Je zaujímavé, že k tomuto poznaniu, hoci iným spôsobom autorského stvárnenia, dospieva i Lainščekova ženská hrdinka (grófska dcéra Ignácia) v rozprávke Ignácia a jej anjel. Tá si pomocou rady starého záhradníka nájde svojho životného partnera v prekrásnom anjelovi, ktorému ukradne počas kúpania »v najčistejšej vode, akú kedy ľudské oko videlo« (Lainšček 2006: 19), krídla, čím sa z nebeského anjela stal pozemský gróf a pán úrodného kraja okolo Bielych vôd. A teda tak, ako učí v Pastirčákovej Rozprávke o večnosti anjelská bytosť bledej tváre mladého muža na osamelom ostrove pochopiť čo a vôbec kto je láska, tak mladá grófkica z Lainščekovej rozprávky zisťuje po boku svojho životného partnera (nebeského anjela), čo znamená obetovať svoj život pre lásku, pretože vďaka nej dosiahla nekonečnú nebeskú priestrannosť a večnú slobodu. A napokon i jej vyslovuje životný partner pred smrťou svoje vyznanie lásky: »Tvoja láska bola to najkrajšie, čo som kedy zažil, preto mi nikdy nebolo ľúto, že som ako človek chodil po zemi, povedal mladý gróf Ignácii pred tým, ako si položil hlavu pred kata.« (Lainšček 2006: 23.)

V rámci analyzovaných slovinsko-slovenských autorských rozprávok si môžeme skutočne všimnúť, že milovať vyžaduje omnoho viac, než sa nechať prebudiť alebo vybrať nejakým princom. Tento fakt ešte potvrdíme poslednou interpretovanou rozprávkou od Daniela Pastirčáka s názvom Rozprávka o láske, v ktorej hlavnou ideou je túžba muža spoznať skutočnú lásku. A tak mu Ten, ktorý bol nad ním (Boh) posla do cesty chudobnú sirotu. V danej rozprávke sa hneď od začiatku detský percipient stáva svedkom toho, čo sa môže diať s láskou po svadbe, ako sa vyvíja vzťah z pozície muža a ženy, teda to, čo Bruno Bettelheim neregistruje v rozprávke o *Popoluške* a *Snehulienke*. V Pastirčákovej rozprávke vstupuje do vzťahu lásky muža a ženy prekážka v podobe choroby. Muž tak skladá sľub, že svoju ženu

bude milovať i keď je chorá, že jej bude slúžiť aj keby ho zneuctila:

– Čo je láska, – zvolal a zahľadel sa hore do bridlicového ticha mračien, akoby bolo možné uzrieť toho, ktorý je nad všetkým. – Neviem... nerozumiem... – Budeš neviditeľný, – odvetil mu, – budeš slúžiť a nikto ťa neuvidí. Budeš trpieť a nikto ťa nepoľutuje, dáš svoj život a nikto ti nepovie ďakujem. (Pastirčák 1993: 70.)

A tak sa muž, ako neviditeľný sluha lásky, bude musieť naučiť v priestore vlastnej osamelosti porozumieť Láске, ktorá ho miluje od večnosti. V príbehu tak príjemca sleduje, ako sa postupne neviditeľný muž stará o svoju chorú manželku, pričom si všetci myslia, že sa o ňu stará Všemohúci potom, čo ju jej neverný muž opustil. Mužova skúška slúžiť a trpieť za cenu poznania pravej lásky, pričom ho nikto nepoľutuje a nikto mu nepoďakuje, vrcholí v čase, keď žena ozdravie, a myslia si, že ju muž naozaj opustil, začína vymieňať svoju krásu za peniaze bohatým zámožným mužom. Len jeho vytrvalosť a trpezlivosť, významovo podobná tej, akú má s ľuďmi ich Stvoriteľ, ho naučila pochopiť význam slov, že lásku nemožno vlastniť, »že lásku možno iba darovať.« (Pastirčák 1993: 76.) Taktiež sa naučil, že »nevernosť sa premáha láskou.« (Pastirčák 1993: 77.) Láska teda v Pastirčákovej rozprávke prekračuje ľudské hranice a smeruje k transcendentnej veličine, ktorou je Boh. Ženská hrdinka v závere pochopí skutočnosť, že z jej »srdca zostal len mŕtvy kameň« (Pastirčák 1993: 78), pričom si tiež uvedomí, že »Láska je v tom, ktorý je hore.« (Pastirčák 1993: 79.)

Záver: Hoci Feri Lainšček modeluje svoje rozprávky i v spektre tematicko-motivickej nadväznosti na ľudovú rozprávku, ako žánru prozaickej folklórnej tvorby, tak Pastirčákove rozprávkové príbehy prezentujú tému lásky skôr v intenciách filozoficko-teologických aspektov. Nič to však nemení na skutočnosti, že v rámci autorského stvárnenia tematiky lásky hrdinovia ich rozprávok dospievajú podobne k poznaniu, že skutočne ľúbiť môže

len ten, kto sa zriekne i seba samého a všetkého, čo má, len aby získal srdce a lásku toho druhého, a tiež, že lásku nemožno vlastniť, možno ju len darovať. A tak i detský či dospelý percipient nadobúda v intenciách analyzovaných slovinsko-slovenských autorských rozprávok vedomosť o tom, čo znamená skutočne milovať. A nechýba mu, tak ako Brunovi Bettelheimovi v rozprávke o *Popoluške* a *Snehulienke*, poznatok o osobnostnom raste ženských postáv, v zmysle prežívania a zažívania ozajstnej lásky v spektre ich vnímania, tak potrebnej k zväzku s milovaným človekom, aby tieto rozprávky dokázali pripraviť detskú myseľ na premenu, ku ktorej nutne dochádza, keď človek miluje, a ktorú tento stav prináša. A že sa tak deje i na

základe inšpiračných prameňov medzidisciplinárneho charakteru, o tom niet pochýb.

Literatúra

- BETTELHEIM, Bruno, 2000: *Za tajemstvím pohádek*. (Český překlad Lucie Lucká.) Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- LAINŠČEK, Feri, 2006: *Myšlienôčky*. (Slovenský překlad Saša Poklač a kol.) Bratislava: Univerzita Komenského.
- LIBA, Peter, 1991: *Literatúra a folklór*. Nitra: Pedagogická fakulta.
- PASTIRČÁK, Daniel, 1993: *Damianova rieka*. Bratislava: AF spol. s.r.o.
- PROPP, Vladimír J., 1971: *Morfológia rozprávky*. (Slovenský překlad Nadežda Čepanová.) Bratislava: Tatran.
- ŠMATLÁK, Stanislav, 1976: *Básnik a dieťa*. Bratislava: Mladé letá.